

Just Jensen fra Klim.

Ved N. Sodborg.

DENNE MANDS bevægede og omskiftelige Livsførelse kan vist med nogen Ret siges at være som et lille Blad i Brødremenighedens eller Herrnhutismens Historie.

I sin Ungdom blev han nemlig grebet af denne religiøse Retning; det var i de Aar, da Præsterne Magister Anders Langgaard og hans Kapellan Otto Krogstrup virkede i Klim, og Bevægelsen vakte stort Røre baade i Klim og i Sognene deromkring.

Det er dog ikke om denne Bevægelse her skal fortælles¹⁾, men om Just Jensens eventyrlige Liv, saaledes som det er nedskrevet efter hans Død og nedlagt i Arkiverne i Herrnhut i Sachsen og i Bethlehem i Pennsylvanien, Nord Amerika.²⁾

Just Jensen var født d. 9. Juni 1719 i Kirkesognet Klim i Aalborg Stift i Nørre Jylland.³⁾ I hans Barneaar tog hans Moders Søster og hendes Mand, som selv ingen Børn havde, ham til sig; de opdrog ham i Gudsfrøgt og holdt ham flittig i Skole.

Da han blev voksen, drog han til Søs, og han gik sædvanlig hvert Aar om Sommeren som Supercargo⁴⁾ til Norge for sine Slægtinge og sig selv; om Vinteren plejede han at holde Skole.

Ved den salige Broder⁵⁾ Langgaards evangeliske Vidnesbyrd - han var jo Præst i Sognet - blev han vakt og sluttede sig derefter paa det nøjeste til denne Broder og til den sal. Broder Krogstrup.

Da der udbrød en svær Forfølgelse over Brødrene Langgaard og Krogstrup, blev han ogsaa indviklet deri, og da han altid offentlig havde taget deres Parti, blev han forfulgt i to Aar og flere Gange stillet for Retten.

Da nu denne Forfølgelse tilsidst blev ham for langvarig, kom det til at staa for ham engang under en Prædiken, at han skulde affatte et Bønsskrift til Kongen. Han gik straks ud af Kirken og gjorde det, og tolv andre af Sognets Beboere underskrev det sammen med ham. Han viste dette Bønsskrift til Langgaard og Krogstrup, og da Langgaard hellere vilde have nogle Ord deri forandret, holdt Broder Krogstrup paa, at hvert Ord skulde blive, som det var, og sagde: "Det er

ikke Just, der har lavet dette Bønsskrift, men den kære Frelser vil have det saaledes".

Broder Jensen overgav Bønsskriftet til Biskoppen, om hvem man vidste, at han stod i Naade hos Kongen, og det blev meget naadigt optaget. Men Dommerne⁶⁾ der paa Egnen, der havde foranlediget Forfølgelsen, blev meget vrede, da de erfarede, at han havde indgivet dette Bønsskrift.

Endelig kom en kongelig Fiskal for at undersøge Sagen, og derved blev Jensen frikendt, men Brødrene Langgaard og Krogstrup forlod Landet og drog til Menigheden⁷⁾.

Jensen vedblev Vinteren igennem at holde Skole i Sognene⁸⁾, indtil en ordentlig Skole ved kngl. Forordning blev oprettet der i Egnen. Biskoppen vilde gerne ansætte ham ved denne Skole, men Jensen kunde dog ikke bestemme sig dertil.

Under hans Tjeneste i Skolen har Frelseren - hvad han ofte bevidnede - bevist ham megen Naade og Barmhjertighed i hans Hjerte, og han havde ofte Lejlighed til at være andre bekymrede Sjæle til Velsignelse, og hans daværende velsignede Hjertensforening med Brødrene Jens Haven, Peter Haven, Niels Søb og flere har han ofte husket tilbage paa med Glæde.

I Aaret 1752 kom Just til Menigheden i Zeyst⁹⁾ i Holland og blev der, til han fik Plads som Matros paa Skibet "Irene"¹⁰⁾. I de følgende Aar gjorde han ogsaa Tjeneste paa andre Brødreskibe, indtil han kom til Bethlehem.

Her tjente han nogle Aar som Medhjælper paa Gæstgivergaarden. Den 19. Novbr. 1766 ægtede han sin nuværende Enke, Marie Fischer, og overtog selv Gæstgivergaarden, som han betjente med Flid og Troskab i 14 Aar.

I Beretningen om hans Liv, hans "Personalia", er der ikke fortalt noget om ham som Vært. Gennem andre Kilder ved vi dog en Del derom, og det skal nu fortælles her.

- - -

Bethlehem ligger i Staten Pennsylvanien, U. S. Amerika, 80 km nord for Filadelfia, ved Lehigh-

¹ Se derom: Jens Damsgaard: Herrnhutismen i Vester Han Herred. Thisted Amts hist. Aarbog 1906, Side 7 ff og Kirkehist. Samlinger 4. Rk. 3. Bd. 740 ff.

² Efter "Personalia des seligen Bruder Jost Jansen". Arkivet i Herrnhut har velvilligst tilstillet mig disse hans Personalia el. Diarium som det hedder. Se ogsaa: Kirkehist. Saml. 5. Rk. 2. Bd. Side 578 ff.

³ Da Kirkebogen for Klim først begynder 1756, kan det ikke ses, hvem hans Forældre var.

⁴ En Person, som fulgte med Skibe for paa Ejerens Vegne at føre Tilsyn med Ladningen og forestaa Salget deraf paa Bestemmelsesstedet.

⁵ Herrnhuterne nævner altid hverandre med Broder el. Søster.

⁶ Der sigtes vistnok særlig til Herredsfogden Severin Brun, som altid var paa Nakken af Herrnhuterne.

⁷ Altsaa til Brødremenigheden i Herrnhut.

⁸ Maaske er Jensen den herrnhutiske Skolelærer, som Folkene i Klim var saa utilfredse med. Se: Jørgen Lundby: Herrnhutismen, Side 116.

⁹ By i Provinsen Utrecht; en af Hollands smukkeste Byer. I 1746 var her stiftet en Herrnhuterkoloni.

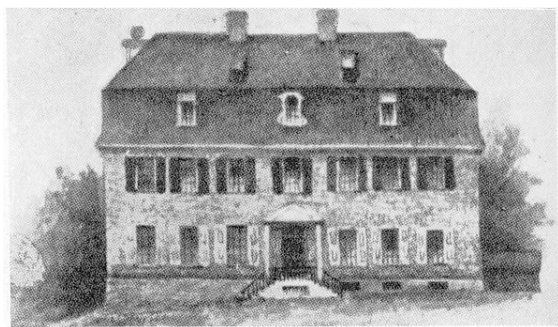
¹⁰ Brødremenigheden havde sine egne Skibe, som førte dens Kolonister over til Amerika. "Irene" var et af disse Kirkeskibe, det gjorde 14 Rejser over Havet, men blev i 1757 taget af en fransk Kaper. Blandt "Irene"s Mandskab var flere Danske.

Floden. Byen blev i Aaret 1741 anlagt af Herrnhuter, og der blomstrede snart en ret stor Koloni op her. I 1910 havde Byen ca. 13,000 Indb. og Herrnhuterne har her et theol. Seminarium.

Her i denne By var det altsaa, at Just Jensen fik sin betydningsfulde Gerning som Vært i "Solkroen" (the sun inn), som Hotellet kom til at hedde. Han var Vært her i de mest betydningsfulde og urolige Aar under Revolutionskrigen, en Tid, som førte megen Urolighed og Usikkerhed med sig, men paa den anden Side ogsaa bragte mange Gæster til Solkroen.

Jost Jansen, som hans Navn var derovre, var en ypperlig Vært; han forstod den Kunst at tage mod baade høje og lave, og hans Navn blev kendt langt ud over Amerika.

Hos "Jost i Bethlehem" var det godt at være; der vidste man, at man fik ekstra god Mad, de fineste Vine, rene Senge og i alle Henseender en udmærket Behandling, og Solkroen var anset for at være et af de bedste Hoteller i Pennsylvaniaen.

The sun inn (Solkroen). 1763-1816.

Joseph M. Levering, Biskop for Brødremenigheden derovre, udgav i 1903 et stort og smukt illustreret Værk paa 809 Sider om Bethlehem og dets Historie¹¹). Deri er ogsaa Just Jensen nævnt flere Steder, der viser, hvor højt Solkroen og dens dygtige Vært var anset; her skal anføres nogle Eksempler derpaa fra dette Værk, hvorfra ogsaa Billedet af Solkroen er taget.

I Foraaret 1772 blev der fanget en ualmindelig Masse Sild i Lehigh-Floden. Dette vakte Opmærksomhed og tiltrak mange besøgende, som hjalp til at fylde Bordene i Solkroen, "hvor mange af Tidens anselige Mænd beværtedes af Landets Fedme", som det hedder¹²).

Skønt Herrnhuterne vist som Regel var meget alvorlige Mennesker, ser det dog ud til, at der i den store Stab af Tyende, som Just sikkert maa have haft, godt kunde taales lidt Lystighed. En Kaptajn Garrison med Frue besøgte Solkroen, og Kaptajnen fortæller, at der blandt de mange Folk i Kroen ogsaa var nogle muntre Kvækerpiger, og det ser ud til, at de har hørt til

Tyendet i Kroen. De har aabenbart i Kaptajnen fundet en god Genstand for deres smaa, sikkert uskyldige, Drillierier; thi han nævner nogle Skælmsstykker, som blev lavet af "disse muntre, smaa Gavtyve", som han udtrykker sig¹³).

Tidt maatte Just tage mod meget fine og fornemme Gæster, saaledes havde han engang Æren af at beværte Lady Martha Washington, selve Georg Washingtons Frue.

I 1778 kom en fransk Minister, Chevalier Gerard paa Besøg; han var ledsaget af en meget fornem Spanier, Don Juan de Miralles, der uofficielt repræsenterede sit Land¹⁴). Gennem et Brev faar Just at vide, at de fornemme Gæster vil ankomme til Solkroen Onsdag d. 25. Novbr. omkring Middag, og at det er et Besøg, der maa tages Hensyn til. Hele Følget tæller 6 Herrer og vist en Tjener med hver.

Brevskriveren skriver: "Jeg giver dette forudgivende Vink, for at Forberedelse, passende til Lejligheden, kan blive gjort af Mr. Johnson (Just Jensen). Der har nok været Travlhed i Solkroen i de Dage. Den franske Minister med Følge blev der i 3 Dage og var saa godt tilfreds, at han snart igen aflagde Solkroen et Besøg.

I 1770erne rasede som nævnt Revolutionskrigen, og Priserne paa de fleste Livsfornødheder steg umaadeligt. Biskop Levering anfører flere Eksempler derpaa.¹⁵) The kostede saaledes 17 Pd. Sterling pr. pound (ca. 1 dansk Pund), og et lille Silkehalsklæde, som før kunde købes for 6 sh. kostede nu 100 Dollars.

Han skriver endvidere, at det var forbavsende, at Jost Jansen, Bethlehems Vært, var i Stand til at holde Hotellet oppe paa den Standard, som det almindelig beskrives af Gæster, og til saa tidt at beværte Rangspersoner paa en saa dygtig Maade i Betragtning af Knaphed og høje Priser paa saa mange Artikler, som bestandig var efterspurgt. Man kunde have ventet, at Priserne i Solkroen for Gæster, som ønskede hvadsomhelst, naar det kunde faaes for nogen Pris, havde været meget højere, end de var.

Alligevel var det ikke altid let at være "Jost i Bethlehem" i disse urolige Krigstider, og selv om han var en meget anset og afholdt Mand, kunde han komme ud for Ubehageligheder.

En Generalfrue, Riedesel, fortæller i sine Erindringer om et Besøg, som hun aflagde i Solkroen, og som endte med en Del Mislyd. Hun havde forhen, siger hun, taget ind paa Solkroen og var blevet behandlet med venlig Gæstfrihed, og derfor vilde hun ogsaa tage derind denne Gang.

Da hun med Følge, ialt 16 Personer og 20 Heste, ankom, vilde Just Jensen ingen bestemt Overenskomst gøre med Hensyn til Opholdet, vel sagtens paa Grund af de usikre Pengeforhold, og da Følget heller ingen

¹¹ Joseph Martimer Levering: A history of Bethlehem, Pennsylvania, 1741-1892 with some accounts of its founders and their early activity in America. Bogen er velvilligst blevet laant mig af Arkivet i Herrnhut, da den ikke kunde faaes her i Landet.

¹² Levering Side 429.

¹³ S. 430.

¹⁴ S. 490.

¹⁵ S. 494.

Penge havde, tog de med Glæde mod Just's Tilbud, at de maatte vente med Betalingen, til de fik nogle.

Vi formodede jo, skriver Fruen, at Værtten var en ærlig og fornuftig Mand, saa meget mere som han var Medlem af de mähriske Brødres Samfund, og Kroen stod under dette Selskabs Beskyttelse. Men hvor stor var ikke vor Overraskelse, da vi, efter et Ophold paa 6 Uger, blev presenteret en Regning, lydende paa 32,000 Dollars.

Det lyder jo ogsaa højt, men det maa ikke glemmes, at den store Sum er beregnet efter amerikanske Papirspenge, som kun havde ringe Værdi. Tillige maa man huske paa, at paa Grund af Krigen var Priserne for alle Livsfornödenheder meget høje, men det glemmer den gode Frue ganske at tage i Betragtning. Omsat i klingende Mønt kunde det blive til 3¹/₄ Dollar pr. Dag for Mand og Hest tilsammen, og det kan i disse Tider ikke siges at være for meget for fuld og god Forplejning til 16 Personer og 20 Heste i 6 Uger, skriver Biskop Levering¹⁶), saa Just har paa ingen Maade været oprækkende - tværtimod.

For de fleste stod Herrnhuterne vistnok som nogle sære, underlige Mennesker; de vilde f. Eks. ikke aflægge Ed eller øve Vaabenbrug og maatte derfor betale store Bøder. Ogsaa Formen for deres Gudsdyrkelse stødte vel nok mange, men hjælpsomme, flittige og ordentlige Mennesker maatte man indrømme, at de var. Og i Solkroen hos Just glemtes alt det, man kunde have imod dem, for den gode og smukke Behandling, man der blev til Del.

Medens Just var Vært i Bethlehem, fik han Lejlighed til at øve en Vennetjeneste mod sin Ven fra de unge Dage i Klim, nemlig Præsten Otto Krogstrup. I dennes Biografi¹⁷) staar der nemlig, at han syg og svag ankom fra Lancaster hvor han da virkede, til Bethlehem for at søge Hvile. Just tog ham til sig i Solkroen, og baade for gammelt Bekendtskabs Skyld og af Kærlighed plejede han ham, til han blev rask. Han døde 1785.

Der kunde nævnes endnu flere Eksempler paa, hvor højt Solkroen stod i det almindelige Omdømme.

Just Jensen har sikkert været en ret ejendommelig og sjælden dygtig Personlighed. Man kan slet ikke tænke sig, at noget som helst Drikken med Fuldskab og raa Tale kunde faa Lov til at trives i Solkroens Gæstestuer, hvor han var den ledende Aand.

Der siges om ham, at han af Naturen var ilter og let kunde blive hidsig, men ogsaa snart kunde blive god igen. Tillige vidnes om ham, at han var en troende Mand, og at "det var hans hjertelige Begæring at leve sin Frelser og Menigheden til Ære og ikke til Skam". Hans Ægteskab var velsignet med 2 Sønner og 2 Døtre, og han var en tro og kærlig Ægtemand og Fader.

¹⁶ Levering Side 493.

¹⁷ Kirkehist. Samlinger 5. Rk. 2. Bind Side 195.

I April 1781 gik Solkroen over paa andre Hænder. Derom hedder det¹⁸): "Jost Jansen, som var i Kroen under den mest bevægede Tid, og som modtog saa mange berømte Mænd og Notabiliteter, trak sig tilbage fra Stillingen og blev efterfulgt af John Christian Ebert, som var Kroholder til 1790". Maaske har Sygdom tvunget Just til at trække sig tilbage fra den anstrengende Stilling.

- - -

Om hans Bortgang fra denne Verden berettes der i hans Levnedsskildning (personalia) - de noget stærke Udtryk er almindelige hos Herrnhuterne.

"Under sin Sygdom viste han ved enhver Lejlighed, at han ganske overgav sig til Frelseren og vilde være ham til Velbehag, og at han inderlig ventede paa som en arm Synder ved Jesu Fortjeneste at dø salig, og hans sidste Blik viste tydeligt, at han døde i denne Tro. Hans Valfart (Livsløb), til hvis Fuldendelse han modtog Menighedens og hans Kors¹⁹) Velsignelse, varede 71 Aar og 18 Dage."

Han døde altsaa den 27. Juni 1790.

Sit sidste Hvilested fik han paa

Brødremenighedens Kirkegaard i Bethlehem. Denne Kirkegaard er, ligesom andre Herrnhuterkirkegaarde, inddelt i Sektioner, og hver Sektion er igen inddelt i Rækker, hvor hver Grav saa han sit Nummer.

Just Jensen hviler i Sektion A, 3die Række, Grav Nr. 25²⁰), og paa hans Gravplade staar følgende korte Indskrift: Jost Jansen, 1719-90, fra Nørre Jylland, Danmark, Matros, Købmand²¹), og i adskillige Aar Vært i Solkroen, var gift med Maria Fischer.

I samme Række i Grav Nr. 6 hviler Præsten Otto Krogstrup, saa de to Venner fra Klim, som i Livet holdt saa trofast sammen, ogsaa i Døden fik Lov til at hvile nær hinanden.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1933, side 371-378)

¹⁸ Levering Side 514.

¹⁹ Medlemmerne af Brødremenigheden var inddelt i Korselskaber, f. Eks. de ugifte Brødres Kor, de gifte Brødres Kor o. s. v.

²⁰ Se: Guide to the old Moravian cemetery of Bethlehem, Pa., 1742-1897 by Augustus Schultze, Side 17.

²¹ Før Just blev Hotelvært, skal han en Tid have haft Butik i Bethlehem.